

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

Název projektu	Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě
Registrační číslo projektu	CZ.02.2.69/0.0./0.0/16_015/0002400

Prezentace předmětu: **Geografie cestovního ruchu**

Vyučující:
Ing. Patrik Kajzar, Ph.D.

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

4. Předpoklady a potenciál CR

Tato přednáška byla vytvořena pro projekt „Rozvoj vzdělávání na Slezské univerzitě v Opavě“

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**

OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Předmět:
Geografie cestovního ruchu

- ❑ **Předpoklady cestovního ruchu** jsou definovány jako souhrn přírodních a antropogenních aspektů včetně jejich mnohoúrovňových vazeb, které vytvářejí předpoklady pro realizaci cestovního ruchu.
 - ❑ Podle funkčně – chorologického členění (P. Mariot) je lze členit (základní klasifikace) na **lokalizační předpoklady cestovního ruchu, selektivní předpoklady cestovního ruchu a realizační předpoklady cestovního ruchu.**
 - ❑ **Lokalizační předpoklady** se dále dělí na přírodní a kulturně-historické,
 - ❑ **Realizační předpoklady** na komunikační a materiálně-technické,
 - ❑ **Selektivní předpoklady** se člení na politické, demografické, administrativní, urbanizační, sociologické, personální a ekologické.
-

Předpoklady cestovního ruchu

- **Tradiční přístup**

Hodnocení:

Polohy, reliéfu, klimatu, vodstva, flóry, fauny, kulturněhistorických pamětihodností

Vybraných sídelních a demografických charakteristik, ekonomické situace, dopravy, materiálně-technické základy

- ❑ **Potenciál CR** je chápán jako formalizovaný výsledek zhodnocení co možná komplexního okruhu územních podmínek a předpokladů pro další možný rozvoj CR. Územní podmínky a předpoklady CR vytvářejí složitý multidisciplinární systém.
 - ❑ Podmínkou pro zkoumání tohoto systému je jeho zjednodušení a rozčlenění na relativně přirozené segmenty, **např. cykloturistika, kulturně poznávací turistika, kongresová turistika apod.**
 - ❑ **Celkový potenciál** se tak skládá z dílčích, „odvětvových“ potenciálů, tj. možností, které v území existují pro provozování konkrétních aktivit CR.
-

Kategorie dílčích potenciálů cestovního ruchu se vyskytují ve třech hlavních formách:

- a) jako vhodnost krajiny pro určitou aktivitu cestovního ruchu** (z logiky věci vyplývá, že jde o takové aktivity, jejichž provádění je v rozhodující míře vázáno na přírodní prostředí); příklady: vhodnost krajiny pro cykloturistiku, pro zimní sporty, pro horolezectví apod.,
 - b) jako určitá relativně fixní danost**, která v obci existuje a je atraktivní pro návštěvníky; příklady: kulturně historické památky a soubory, muzea a skanzeny apod.;
 - c) jako kulturní, sportovní a jiné akce**, které jsou v obcích pořádány a navštěvují je účastníci (diváci) odjinud.
-

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

- **Lokalizační předpoklady**

předpoklady, které určují potenciální výskyt cestovního ruchu

Hodnocení těchto předpokladů umožňuje diferencovat krajinu na základě jejího potenciálu pro cestovní ruch

Při hodnocení se vychází z analýzy jednotlivých komponent (zvláště se hodnotí přírodní předpoklady a kulturně-historické předpoklady)

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

- **Přírodní předpoklady**

Základní strukturální prvek přírodních rekreačních zdrojů

Povrchové tvary reliéfu (morfologický charakter krajiny) umožňují různorodé funkční využití pro rekreaci

Reliéf navíc podmiňuje výskyt a lokalizaci řady ostatních přírodních rekreačních prvků např. říční sítě, vegetačního krytu, ale i hospodářského využití území, rozmístění sídel apod .

Přírodní předpoklady

Význam a vliv reliéfu při hodnocení potenciálu krajiny a její celkové využitelnosti pro cestovní ruch roste se zvyšujícím se vertikální a horizontální členitostí území

Jedním z důležitých hledisek využitelnosti oblastí cestovním ruchem je výšková členitost území

- Poskytuje údaje o disekci reliéfu, která významně ovlivňuje estetickou hodnotu a celkový vzhled krajiny
- Patří k důležitým ukazatelům vhodnosti území pro turistiku a zimní sporty.

Různorodost krajiny a její přitažlivost pro cestovní ruchu závisí na pestrosti reliéfu

- Pestřejší reliéf s velkou energií má příznivější předpoklady na využití krajiny z aspektu cestovního ruchu než monotónní reliéf s malou energií.
-

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

- Přírodní předpoklady

Základní charakteristiky reliéfu ovlivňující výskyt CR

- Nadmořská výška území
- Relativní výšková členitost
- Střední úhel sklonu reliéfu
- Expozice reliéfu
- Výskyt kontrastních forem reliéfu, které jsou atraktivní z hlediska CR
- Estetická hodnota pohledů do krajiny

- **Nadmořská výška**

Z hlediska výškové diferenciaci lze rozlišit v nadmořské výšce tyto stupně:

- Nížiny (0 – 200 m.n.m.)
- Nízké vysočiny (201-800 m.n.m.)
- Středovysočiny (801 – 1500 m.n.m.)
- Vysoké vysočiny (více jak 1500 m.n.m.)

Relativní výšková členitost

Při analýze vlivu reliéfu na cestovní ruch lze využít typologii reliéfu založenou na relativních výškových rozdílech:

- Roviny s relativní výškou členitosti 0 – 30 m
- Pahorkatiny s relativní výškou členitosti 31 – 100 m
- Nižší vrchoviny s relativní výškou členitosti 101 – 180 m
- Vyšší vrchoviny s relativní výškou členitosti 181 – 310 m
- Nižší hornatiny s relativní výškou členitosti 311 – 470 m
- Vyšší hornatiny s relativní výškou členitosti 471 – 640 m

Střední úhel sklonu svahu

- Tyto údaje jsou důležité zejména pro turistiku a lyžování
- Optimální střední úhly sklonu
 - Pro turistiku se pohybují v rozmezí 5 – 10 stupňů
 - Pro lyžování 10 – 20 stupňů
 - Na slalomových tratích mezinárodního charakteru střední úhel sklonu reliéfu přesahuje 20 stupňů

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

Expozice, kontrastní formy, estetická hodnota pohledů do krajiny

- **Expozice**
 - Uplatňuje se na topické, maximálně mikrochorické úrovni
 - Ovlivňuje například trvání sněhové pokrývky, charakter vegetace apod.
- **Kontrastní formy**
 - Bodové (výrazné vrcholy, vodopády, jeskyně)
 - Linové (hřbety, kaňony)
 - Plošné (skalní města, krasové planiny)

Estetická hodnota pohledů do krajiny

- Nelze ji hodnotit zcela objektivně

Komplexní hodnocení reliéfu

Reliéf málo atraktivní

- Většina nížinných oblastí.
- Monotónní krajina bez výraznějších výškových rozdílů, výjimku z tohoto pravidla tvoří ojediněle chráněné přírodní útvary geneticky vysázené na přesypové písky (Polabí, Povodí Lužnice, dolní tok Moravy)

Reliéf částečně atraktivní

- charakterizovaný větší členitostí terénu

Reliéf atraktivní

- Všechna vysoká pohoří

Přírodní předpoklady – klima

Projevuje se v různých dimenzích

- Planetární (horizontální zonalita)
- Chorická (vertikální zonalita)
- Topická (topoklima, mikroklima)

Charakteristiky klimatu se na těchto úrovních projevují stejně, mění se však jejich význam z hlediska CR

Přírodní předpoklady – klima

Základní charakteristiky klimatu ovlivňující výskyt CR

- Teplota vzduchu (+)
- Sněhová pokrývka (+)
- Sluneční svit (+)
- Mlhy (-)
- Větrnost (-)
- Srážky (0)
- Klimatické inverze (-)

Teplota

Limitující pro letní rekreaci a zimní sporty

Rozhodující je:

- Průměrný počet dní s teplotou 10 st. C a více,
- Počet letních dní v roce s maximálními teplotami 25 st. C a více, přičemž rozhodující je počet těchto dní v roce.

Sněhová pokrývka

Srážek ve formě sněhu přibývá od nížin směrem k horským oblastem, přičemž s výškou se zvyšuje i relativní podíl sněhu na celkovém množství srážek

Pod trváním sněhové pokrývky rozumíme počet dní se sněhovou pokrývkou od prvního do posledního dne

Sleduje se i výška sněhové pokrývky

Sluneční svit

Čím jsou vyšší hodnoty slunečního svitu, tím příznivější jsou podmínky pro rozvoj cestovního ruchu

Trvání slunečního svitu závisí na konfiguraci terénu a oblačnosti

Sledujeme

- Průměrnou délku trvání slunečního svitu za rok v hodinách (resp. v teplém a studeném půlroce),
- Relativní sluneční svit vypočítaný z astronomicky možného svitu slunce v procentech,
- Průměrný počet jasných dnů za rok,
- Průměrný počet dnů bez slunečního svitu.

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

Mlhy, větrnost, klimatické inverze

Mlha

- Viditelnost menší než 1 km (definice z hlediska CR)

Větrnost

- Velice proměnlivý prvek
- Ovlivňuje ostatní prvky (např. teplotu)

Klimatické inverze

- Nepříznivě ovlivňují rozvoj cestovního ruchu prostřednictvím zvýšené oblačnosti v níže položených oblastech

Komplexní hodnocení počasí pro cestovní ruch

Počasí **mimořádně příznivé**

- V letním období teplé a bezoblačné, v zimě mírně mrazivé, málo oblačné, se sněhovou pokrývkou

Počasí **vhodné**

- Střídavě jasno, ale jsou vhodné podmínky pro pobyt v přírodě, v zimě zamračené, ale s dostatečnou sněhovou pokrývkou

Počasí **málo vhodné**

Vodstvo

Vodstvo má liniový charakter (na rozdíl od reliéfu a klimatu)

Hydrologické podmínky mají jeden z rozhodujících vlivů na lokalizaci, určení rozsahu, intenzity a směru turistických proudů a rekreačních pobytů

- Např. v ČR je více než 40 % rekreační ubytovací základny soustředěno kolem vodních ploch a toků
- V Chorvatsku více než 75 % ubytovacích kapacit leží u moře
- Ve Francii kolem 55 %
- V SRN přes 35 %

Vodstvo

Základní charakteristiky klimatu ovlivňující výskyt CR

- Podpovrchové vody
 - Vydátnost pramenů
 - Teplota vody
 - Chemické složení
 - Léčivé účinky

Základní charakteristiky klimatu ovlivňující výskyt CR

- Povrchové vody
 - Teplota vody
 - Čistota vody
 - Hloubka
 - Kvalita dna

- Členitost, výška a charakter břehů

Komplexní hodnocení vodstva

Hydrologické prvky s **celostátním** významem

- Mořské pláže, rekreačně významná jezera, umělé vodní nádrže, dravé vodní toky pro náročné vodácké sporty a termální prameny
- Vodopády, gejzíry, ponorné řeky a ledovce

Hydrologické prvky s **regionálním** významem

- Méně přitažlivé

Hydrologické prvky s **lokálním** významem

- Zatopené lomy, doly, těžební lokality štěrkopísků

Vegetace

- Vegetace významně ovlivňuje krajinný ráz a tedy i přitažlivost krajiny pro rekreaci a cestovní ruch
- Vegetace má zdravotní účinky, které na člověka působí nejen prostřednictvím mikroklimatu, ale také na smyslové vjemy
- Vegetace má také hygienické účinky
 - Tlumení hladiny hluku
 - Pozitivní působení na ovzduší znečištěné emisemi
- Pozornost se věnuje především lesům

Vegetace

- Základní charakteristiky lesní vegetace ovlivňující výskyt CR
 - Rozloha zalesněné plochy
 - Délka okrajů lesa
 - Druhovú struktura porostů
 - Věk porost
- Základní charakteristiky nelesní vegetace ovlivňující výskyt CR
 - Struktura půdního fondu a hodnocení jeho vhodnosti pro rekreaci

Vegetace

- Teritoriální struktura
 - Jednoduchá – složitá
- Druhovú skladba
 - Jednoduchá – pestrá
- Proměnlivost v průběhu roku
 - Málo – silně proměnlivé projevy ročních aspektů
- Trvanlivost zelených orgánů v zimě
 - Bez zeleně – celoplošně zelené porosty

Vegetace (dle Jana Laciny)

- Druhová skladba
- Barva a množství květů
- Délka období květu
- Proměnlivost v průběhu roku
- Vlastnosti vegetace vzbuzující čichové vjemy
 - Nevýrazné - silné
- Vlastnosti vegetace vzbuzující chuťové vjemy
 - Jedlé plodiny se nevyskytují – masově se vyskytují
- Možnost tělesného odpočinku
 - Nevhodné – velmi vhodné

Vegetace – průchodnost

- Průchodnost v čase plně rozvinuté vegetace
 - Dobře – velmi špatně průchodné
- Přístupnost terénu
- Odolnost fytocenózy proti sešlapu

Komplexní hodnocení vegetačních formací (Jan Lacina)

- 5 typů podle atraktivity
- 5 typů podle průchodnosti
- 5 typů segmentů geobiocenóz
 - Velmi vhodné – nevhodné pro turistiku
- Metodika je vhodná pouze pro menší území (do několika desítek čtverečních kilometrů)
- Pro větší území vystává nutnost generalizace postupu

Fauna

Fauna má vliv především na specifické rekreační aktivity

- Rybolov
- Lov
- Pozorování zvěře v rezervacích
- Návštěvy ZOO

Základní charakteristiky fauny ovlivňující výskyt CR

- Lov
 - Stavby zvěře
 - Územní rozšíření zvěře
 - Rybolov
 - Období povoleného výlovu
-

Komplexní hodnocení přírodní předpokladů pro cestovní ruch

- Podle výše uvedených kritérií je možné pouze na lokální – mikroregionální úrovni
- Na vyšších úrovních je nutné aplikovat co nejjednodušší postupy hodnocení
- Postačuje provést krajinně ekologickou typologii z hlediska vhodnosti prostoru pro cestovní ruch

Kulturně-historické předpoklady pro cestovní ruch

- Vznikly tvořivou činností člověka
- Mají specifické rozmístění
 - Bodové – částečně vázané na systém osídlení
- Obohacují funkci sídel na rekreační (kromě např. sídelní, výrobní...)

Hodnocení kulturních památek

- Je nutné si uvědomit, že architektonická, umělecká, historická či jiná hodnota památek **NENÍ** přímo úměrná jejich rekreačním atraktivitě
- Památky movité x nemovité
- Teritoriální klasifikace (může být použita na aspekty, které budou následovat)
 - Celostátně atraktivní památky
 - Regionálně atraktivní
 - Lokálně atraktivní

Historické aspekty

- Historický aspekt (doba vzniku objektu)
 - Pravěk a ranné dějiny
 - Období předrománské
 - Románské
 - ...
 - Novodobé (po 1. světové válce)
 - Umělecký aspekt (výtvarné slohy)
 - Románský, gotický... styl
 - Většinou se člení podrobněji
 - Např. románsko-gotický sloh, vladislavská gotika, česká renesance, saská renesance, dynamické a klasické baroko, český kubismus (v rámci moderny)
-

Hodnocení kulturních památek

- Organizační aspekt (kategorie památky)
 - UNESCO
 - „bodové“ (NKP, KP – movité i nemovité)
 - „plošné“ (památkové rezervace, památkové zóny)
 - MPR: 29
 - VPR:61

Památky UNESCO

- **Historické jádro Prahy (1992)**
 - **Historické jádro Českého Krumlova (1992)**
 - **Historické jádro Telče (1992)**
 - **Poutní kostel sv. Jana Nepomuckého na Zelené hoře (1994)**
 - **Kutná Hora: historické jádro města s kostelem sv. Barbory a katedrálou Panny Marie v Sedlci (1995).**
 - **Kulturní krajina Lednice-Valtice (1996)**
 - **Vesnice Holašovice (1998)**
 - **Zahrady a zámek v Kroměříži (1998)**
 - **Zámek v Litomyšli (1999)**
 - **Sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci (2000)**
 - **Vila Tugendhat v Brně (2001)**
 - **Židovská čtvrť a bazilika sv. Prokopa v Třebíči (2003)**
-

Hodnocení kulturních památek

- Ideový aspekt
 - Ideově-politické hledisko
 - Národně-osvobozenécké hledisko

- Druhový aspekt
 - Národohistorické spojené s událostmi, lidmi (místa, domy, hřbitovy, pomníky, památníky, pamětní tabule)
 - Uměleckohistorické (architektonické, urbanistické, výtvarné, technické, přírodní – pouze parky!)
 - Lidové památky (architektura, zvyky, strava, výrobky)

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Komplexní hodnocení kulturně-historických předpokladů CR

- Cílová střediska kulturně-historického CR
- Tranzitní střediska
- Kritérium je založené na předpokládané délce zájmu návštěvníka o památky v dané lokaci

Syntetické hodnocení lokalizačních předpokladů CR

- Přírodní a kulturně-historické předpoklady CR se obvykle vyskytují v prostoru odděleně
- Obě prostorové struktury je možné na sebe načíst (např. naložení dílčích map)
- I celkovou atraktivitu lze rozdělit do 3 kategorií
 - Celostátní (resp. Mezinárodní)
 - Regionální
 - Lokální

Selektivní předpoklady

- Týkají se intenzity účasti obyvatelstva na cestovním ruchu
- Dokumentují způsobilost obyvatelstva účastnit se cestovního ruchu (neplést s motivacemi!!! to je jiný problém)
- Zatím se jim věnuje méně pozornosti, protože se vyskytují mimo oblasti cestovního ruchu
- Existují 3 skupiny předpokladů:
 - Urbanizační
 - Demografické
 - Sociologické

Urbanizační předpoklady CR

Existuje úměra mezi stupněm urbanizace a účastí na cestovním ruchu

- Hustota sídel
 - Především hustota rozšíření měst
- Velikost sídel
- Zástavba sídel
 - Čím je zástavba hustší tím větší je pravděpodobnost, že se obyvatelstvo bude účastnit CR
- Bytový fond
 - Souvisí s předchozím
 - Sleduje se především rozloha bytu

Demografické předpoklady CR

- Hustota zalidnění
 - Odráží urbanizační předpoklady
- Věková struktura obyvatelstva
 - Rozhoduje o účasti
 - Rozhoduje o typu rekreační aktivity
- Struktura obyvatelstva podle pohlaví
 - Důležitá z hlediska krátkodobé rekreace

Sociologické předpoklady cestovního ruchu

- Předchozí dva typy spíše reprezentují objektivní údaje
 - Sociologické předpoklady se blíží studiu motivací, i když jen částečně

 - Ekonomická aktivita
 - Pracující, důchodci, studenti...
 - Sociální příslušnost
 - Vlastnictví OIR (v menší míře automobilu)
 - Vzdělání
 - Příjem
 - Počet a struktura členů domácnosti
-

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Komplexní hodnocení selektivních předpokladů cestovního ruchu

- Jednotlivé aspekty se podstatně prolínají, jejich vliv na účast v cestovním ruchu je různý:
 - Ekonomická situace, velikost sídel, sociální příslušnost, vlastnictví OIR, ekonomická aktivita, vzdělání

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Realizační předpoklady

- Umožňují realizovat zájem o cestovní ruch
- Komunikační předpoklady
- Materiálně-technická základna cestovního ruchu

Komunikační předpoklady

- Jejich cílem je zabezpečení aplikace principu minimálního úsilí
 - Nejkratší – nejrychlejší – nejlevnější
- Textura a struktura komunikační sítě
 - Rozmístění a hierarchizace silničních, železničních, leteckých, vodních komunikací
- Dostupnost území
 - Vytvářejí se izochorické a izochronické mapy území
 - Význam pro studium krátkodobé rekreace

Materiálně-technická základna cestovního ruchu

- Studujeme
 - Rozmístění
 - Stav
 - Strukturu (kategorizace zařízení)
 - Kapacitu (počet lůžek, počet lůžkodní)
 - Součást základny
 - Ubytovací zařízení
 - Stravovací a zábavní zařízení
 - Dopravní zařízení
 - Ostatní zařízení
-

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

Materiálně-technická základna cestovního ruchu

- Ubytovací zařízení
 - Hromadná
 - Objekty individuální rekreace (OIR)
- Stravovací a zábavní zařízení
 - Neexistuje zákonem daná kategorizace
- Dopravní zařízení
 - Ulehčují účast na rekreačních aktivitách (vleky, lanovky)
- Ostatní zařízení
 - Především sportovní
 - Dále cestovní kanceláře, informační střediska...

Předpoklady a potenciál cestovního ruchu

Komplexní hodnocení realizačních předpokladů CR

Jak komunikační směry a stávající materiálně-technická základna CR ovlivňuje rozšíření CR ve zkoumaném území

Výběr z použité literatury:

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

- ❑ HALL, M. C. and S. B. PAGE, 2014. The Geography of tourism and Recreation: Environment, Place and Space. Oxford: Routledge. ISBN 978-04-158-3399-8.
 - ❑ HAMARNEH, I., 2012. Geografie turismu - mimoevropská teritoria. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4430-8.
 - ❑ HRALA, V., 2013. Geografie cestovního ruchu. Praha: Idea servis. ISBN 978-80-859-7079-1.
 - ❑ KAJZAR, P., 2015. Vybrané kapitoly z geografie cestovního ruchu. Karviná: SU OPF. ISBN 978-80-7510-156-3.
 - ❑ VYSTOUPIL, J., M. ŠAUER a kol., 2011. Geografie cestovního ruchu České republiky. Plzeň: Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-340-7.
 - ❑ WILLIAMS, S., 1998. Tourism Geography. London and New York: Routledge. ISBN 0-415-14214-8.
-

**SLEZSKÁ
UNIVERZITA**
OBCHODNĚ PODNIKATELSKÁ
FAKULTA V KARVINĚ

Děkuji za pozornost
